

Son Dönemde Ortaya Çıkan Kuş Gribi Vakalarına İlişkin Değerlendirme

MAYIS 2015

H. Erhan Gül | Uzman

TÜRKİYE'DE KUŞ GRİBİNİN YENİDEN ORTAYA ÇIKMASI

Nisan ayında Kastamonu'nun Kürecik ilçesine bağlı İkizciler köyünün ardından Mayıs ayı başında Balıkesir'in Bandırma ilçesinde bulunan Edincik mahallesinde kuş gribi virüsünün tespit edilmesi konuyu Türkiye gündeminin ilk sıralarına taşımıştır. Asya, Avrupa ve Afrika arasında kuşların göç yollarının üstünde bulunan Türkiye, topraklarının üzerindeki sulak alanlar nedeniyle de göçmen kuşlar aracılığıyla kuş gribinin yayılması riski bulunan ülkelerden biridir. Gözlenen son vakalarda da virüsün göçmen kuşlar vasıtasıyla geldiği belirtilmektedir.

Son 4 aylık dönemde yaklaşık 40 bin hayvanın telef olmasının ardından Bandırma İlçe Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü yetkililerinin hasta hayvanlardan alınan numuneleri test ettirmesiyle hastalık ortaya çıkmıştır. Kuş gribinin tespit edilmesi üzerine bölge karantina altına alınarak bölgeye kanatlı hayvan giriş ve çıkışı yasaklanmıştır. Hastalığın bulunduğu bölgede hijyen ve dezenfeksiyon önlemleri artırılmıştır. Bölgeye giriş ve çıkışlar Balıkesir Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü ve Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı ekiplerin kontrolünde yapılmakta olup, bölgeye resmi araçlar haricinde araç alınmamaktadır. Ayrıca, kuş gribinin tespit edildiği bölgede her türlü avcılık faaliyeti yasaklanmıştır.

Bandırma'da, kuş gribi ve sonrasında alınan önlemlerle birlikte telef olan tavuk sayısının yaklaşık 70 bin olduğu öne sürülmektedir. Bandırma'nın Edincik mahallesinde 132 besihanede yılda yaklaşık 2,5 milyon tavuk yetiştirildiği ifade edilmektedir.

Hastalığın kontrol altında tutulması durumunda sektöre ve Türkiye ekonomisine etkilerinin ihmal edilebilir seviyede kalması beklenmektedir. Ancak olası bir kuş gribi salgınından en fazla etkilenecek sektörlerin başında kanatlı kümes hayvancılığı (beyaz et yetiştiricileri ile yumurta üreticileri) gelmektedir.

TÜRKİYE'DE KANATLI HAYVAN, BEYAZ ET VE YUMURTA SEKTÖRÜ

Günümüzde kanatlı kümes hayvancılığı, kırmızı et endüstrisinin yeterince üretim yapamamasından dolayı ortaya çıkan hayvansal protein açığını yükselen üretimiyle karşılamaktadır. 1970'li yıllarda aile işletmeciliği şeklinde başlayan kanatlı kümes hayvancılığı, 1980'li yıllarda piliç eti entegre tesislerinin çoğalması ve sözleşmeli üretim modelinin uygulanması ile önemli bir yapısal değişim göstermiştir. 1990'lı yıllarda yapılan büyük yatırımlarla dünya standartlarına yaklaşmıştır.

Yaklaşık 15 bin adet kayıtlı kümesin üretim yaptığı sektörden, hammadde üreticisi çiftçi, sektörle ilgili esnaf, yem sanayii, ilaç sanayii, nakliye ve pazarlama sektörlerinde çalışanlar da dahil olmak üzere 600 bin kişi gelir sağlamaktadır. 2014 yılı itibarıyla sektörün yıllık cirosu ise 5 milyar USD olarak hesaplanmaktadır. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından açıklanan 2014 yılı verilerine göre;

kanatlı sektöründe 80 kuluçkahane, 79 kombina ve kesimhane, 341 damızlık, 9.782 ticari etlik ve 1.046 ticari yumurtacı işletme bulunmaktadır. Bakanlık verilerine göre mevcut işletme ve kümeslerde kapasite kullanım oranının %85-90 civarında olduğu tahmin edilmektedir.

Türlerine Göre Kümes Hayvanları Sayısı (bin adet)

	Yumurta Tavuğu	Et Tavuğu	Hindi, Kaz ve Ördek	Toplam	Yıllık Değişim (%)
2003	60.400	217.133	6.142	283.674	13,0
2004	58.774	238.102	5.923	302.799	6,7
2005	60.276	257.221	5.420	322.917	6,6
2006	58.698	286.121	4.582	349.402	8,2
2007	64.286	205.082	4.180	273.548	-21,7
2008	63.365	180.916	4.763	249.044	-9,0
2009	66.500	163.469	4.113	234.082	-6,0
2010	70.934	163.985	4.055	238.973	2,1
2011	78.957	158.917	3.625	241.499	1,1
2012	84.677	169.034	3.794	257.505	6,6
2013	88.721	177.433	4.049	270.202	4,9
2014	93.751	199.976	4.302	298.030	10,3

Kaynak: TÜİK

Hayvanların yetiştirilmesi sürecinde aşırı hormon ve antibiyotik kullanıldığı iddialarının yanı sıra 2005 yılında ortaya çıkan ve 2006 yılında salgına dönüşen kuş gribi hastalığının devam eden etkileri nedeniyle 2007-2009 yılları arasında özellikle et üretimindeki azalmadan kaynaklı olarak ülkemizde kümes hayvanı sayısı gerilemiştir. 2014 yılı itibarıyla et tavuğu sayısı halen 2006 seviyelerinin oldukça altındadır. Yumurta tavuğu sayısı ise kuş gribinden aynı ölçüde etkilenmemiştir.

KUŞ GRİBİNİN OLASI ETKİLERİ

2003 yılında Uzakdoğu kaynaklı olarak ortaya çıkan ve global bir salgına dönüşen “kuş gribi” (avian influenza, tavuk vebası) ile ülkemizde ilk kez Ekim 2005'te Balıkesir'in Manyas ilçesinde karşılaşılmıştır. İlk vakanın ardından etkin karantina ve itlaf yöntemleri ile hastalığın kontrol altına alınmasına rağmen, Iğdır'ın Aralık ilçesinde yeni bir vaka ile karşılaşılmış ve hastalık 2006 yılında ülke genelinde yaygınlaşmıştır. Hastalığın yayılmasında köy tavukçuluğu da etkin rol oynamıştır. 2006 yılında 54 il hastalıktan etkilenmiştir.

Kuş gribi vakaları nedeniyle 2006 yılının ilk aylarında sektörün zararının günlük 10 milyon TL'ye kadar ulaştığı ifade edilmektedir. Sektörde faaliyet gösteren borsaya kote firmaların değeri de 2006'da önemli ölçüde gerilemiştir. Hükümet tarafından çıkarılan yönetmelikler uyarınca, tavukçuluk sektörü için itlaf edilen kanatlı karşılığında nakdi tazminat, kredi faizi indirimi ve borç erteleme gibi bazı mali kolaylıklar sağlanmıştır.

Bu dönemde 2,5 milyonun üzerinde kanatlı hayvan itlaf edilmiş, karşılığında kamu tarafından itlaf tazminatı olarak 28 milyon TL ödenmiştir. Diğer giderler de hesaba katıldığında 2006 salgınının kamuya doğrudan toplam maliyeti 31,8 milyon TL olmuştur.

2005 yılındaki kuş gribi salgını sektörü ihracat kanalıyla da etkilemiştir. Bu dönemde AB ülkeleri Türkiye'deki kuş gribi salgını karşısında kanatlı ürün ithalatına yasak getirmiştir. Ancak, Türkiye'nin kanatlı hayvan eti ihracatında AB ülkelerinin payının düşük olması, sektörün bu yasaktan sınırlı ölçüde etkilenmesine neden olmuştur.

Öte yandan, günümüzde sektörün ihracat gelirlerinin sektör satışlarından aldığı pay artmış durumdadır. Nitekim, Türkiye 2014 yılında dünyada en fazla kanatlı eti ihraç eden 5. ülke konumuna yükselmiştir. Öte yandan, 2014 yılı itibarıyla sektörün ihracatının Irak pazarında yoğunlaştığı görülmektedir. Söz konusu ülkenin Türkiye'nin kanatlı et ihracatındaki payı %65, yumurta ihracatında ise %81 düzeyindedir. Bu açıdan, olası bir salgında Irak'ın alacağı kararların önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, hızla büyüyen sektörün hedefleri arasında ilk aşamada AB ve Japonya'ya, ilerleyen dönemlerde ise Filipinler, Pakistan ve Çin'e ihracatı artırmak bulunmaktadır. Olası bir salgın durumunda sektörün bu piyasalara ulaşma hedefinin aksayacağı ve sektörün ihracatında gözlenen büyümenin sektöre uğrayabileceği düşünülmektedir. Henüz bir salgın ihtimalinden söz edilmemesine rağmen son vakaların ardından Azerbaycan Türkiye'den tavuk ve tavuk ürünleri alımına sınırlama getirmiştir. Sektör yetkilileri Azerbaycan'ın bu kararı almakta acele ettiği ve karardan dönmesini beklediklerini ifade etmiştir. Ayrıca, son vakalar karşısında Irak merkezi hükümeti herhangi bir açıklamada bulunmazken, Irak Bölgesel Kültür Yönetimi Tarım ve Su Kaynakları Bakanı Türkiye'den tavuk eti ve yumurta ithalatını durduklarını ifade etmiştir. Sektör yetkilileri, yasağın kaldırılması için üst düzeyde temaslara geçildiğini ve yasağın kalıcı olmasını beklemediklerini belirtmişlerdir. Beyaz Et Sanayicileri ve Damızlıkçıları Birliği Derneği (BESD-BİR) verilerine göre 2014 yılı itibarıyla toplam üretimin miktar bazında %21'i ihraç edilmektedir. Bu çerçevede, Irak kaynaklı kısıtlamanın kalıcı olması durumunda Türk kanatlı hayvan sektörünü önemli ciro kaybına uğratacağı görülmektedir.

Kanatlı sektöründen sonra kuş gribi salgınından sınırlı da olsa en fazla etkilenen sektörlerden birisi de turizm olmuştur. Özellikle hastalığın insanlarda ölüme neden olması ve hastalığın bulaşıcılığına ilişkin endişeler, salgının etkili olduğu 2006 yılında ülkemize giriş yapan turist sayısının yıllık bazda gerileme kaydetmesine neden olmuştur. Ancak, yaz sezonunun yaklaşmasıyla kayıplar telafi edilmiş ve turizm gelirlerinin normale döndüğü gözlenmiştir.

GENEL DEĞERLENDİRME

Kastamonu'nun Kürecik ilçesinin ardından Balıkesir'in Bandırma ilçesinde de kuş gribi vakasının görülmesinin ardından Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı hızla gereken önlemleri almış; 3 km. yarıçapındaki bölgede karantina uygulamasına geçilirken, bölgedeki hasta ve hastalık bulaşma ihtimali olan tüm hayvanlar itlaf edilmiştir.

Hastalığın kontrol altında tutulması durumunda sektöre ve Türkiye ekonomisine etkilerinin ihmal edilebilir seviyede kalması beklenmektedir. Ancak, hastalığın Türkiye geneline yayıldığı kötümser senaryoda kanatlı et ve sınırlı düzeyde de olsa turizm sektörlerinin bu gelişmeden olumsuz yönde etkilenebileceği öngörülmektedir.

2005-2006 salgınında çeşitli ülkelerin Türkiye'den kanatlı hayvan ithalatına kısıtlama getirdiği görülmüştür. O dönemde, ihracatın kanatlı et sektörünün cirosu içindeki payı nispeten az olduğu için sektör üzerindeki etkileri sınırlı olmuştur. 2014 itibarıyla ise Türkiye'nin ihracatı Irak'ta yoğunlaşmış olup, olası bir krizde söz konusu ülkenin alacağı kararlar önem arz etmektedir. Ayrıca, salgın durumunda sektörün yeni pazarlara ulaşma hedefi sektöre uğrayabilecektir.

Kuş gribinin daha çok göçmen kuşlarla temas halinde olan açık köy tavukçuluğu işletmelerinde yayıldığı bilinmekte, entegre tesislerde ve bio-güvenlik önlemlerinin alındığı işletmelerde daha az rastlanıldığı görülmektedir. Bu çerçevede, olası bir salgında öncelikli olarak bio-güvenlik önlemlerinin sınırlı olduğu işletmelerin daha fazla etkilenebileceği düşünülmektedir. Önceki kuş gribi salgınında kısa vadede sektöre talebin hızla daraldığı gözlenmesine rağmen, orta vadede tüketim alışkanlıklarının değişerek markalı ve ambalajlı ürünlere talebin arttığı gözlenmiştir. Bu anlamda kuş gribi krizinin entegre çiftliklere sahip kurumsal şirketlere olumsuz etkilerinin sınırlı olduğu görülmüştür. Krizin kurumsal şirketlere etkisinin daha çok ürün fiyatlarında gözlenecek düşüşün kâr marjı üzerinde yaratacağı baskı aracılığıyla gözleneceği düşünülmektedir.

YASAL UYARI

Bu rapor Bankamız uzmanları tarafından güvenilir olduğuna inanılan kamuya açık kaynaklardan elde edilen bilgiler kullanılmak suretiyle, sadece bilgilendirme amacıyla hazırlanmıştır ve hiçbir şekilde finansal enstrümanların alım veya satımı konusunda tavsiye veya finansal danışmanlık hizmeti sağlanması olarak yorumlanmamalıdır. Bu raporda yer verilen görüş ve değerlendirmeler, hiçbir şekilde Türkiye İş Bankası A.Ş.'nin kurumsal yaklaşımını yansıtmamakta olup, raporu kaleme alan uzmanların kişisel görüş ve değerlendirmeleridir. Türkiye İş Bankası A.Ş. bu raporda yer alan bilgi, görüş ve değerlendirmelerin doğru, değişmez ve eksiksiz olması konusunda herhangi bir şekilde garanti vermemektedir. Türkiye İş Bankası A.Ş. bu raporda yer alan bilgilerde herhangi bir bildirimde bulunmaksızın değişiklik yapma hakkına sahiptir. Bu rapor ve içindeki bilgilerin kullanılması nedeniyle doğrudan veya dolaylı olarak oluşacak zararlardan Türkiye İş Bankası A.Ş. hiçbir şekilde sorumluluk kabul etmemektedir.

İşbu rapor üzerinde Bankamızın telif hakkı olup, Bankamızın yazılı izni alınmaksızın herhangi bir kişi tarafından, herhangi bir amaçla, kısmen veya tamamen çoğaltılamaz, dağıtılamaz veya yayımlanamaz. Tüm haklarımız saklıdır.
